

Եւ զայս եւս լուայ եթէ
Հրեայք արտօնեն զքէն եւ
հալոյն զԵւս, եւ կամեն
խառնուիլ զքէն: Բայց
մի է իմ փորձին եւ վայել-
լուէ, եւ բաւական է եր-
կոյնուց ԺԷ թափել ի սո-
խալուսիս-ԴԷ:»

Եւ ընկալեալ Եփեսոսի
գլխաւորն ի տան Բաշա-
նայարտին Հրեայք, առն
ցԱնտ հաստարիմ ար-
քային, Երբ ին ամա
տեսան թու՜մ որ առա-
քացի զքեզ առ իս:»

Երանել է իւր, զի հաւա-
տայն յիս մինչ յեւ տես-
եալ է զիս: Զի այսպէս
գրեալ է զման իմ, զի
Որք տեսանն զիս ոչ
հաստան: Եւ որք ոչ տե-
սանն: Հաստատուին: Եւ
զի զքեցեք գտաւ իմ: Գալ-
ին զա յեւ, վտան որոյ
առաքելայս եւ յախճա՜դ կա-
տարեալ է ամենայն: Եւ
առհասեմ վերամեմ եւ առ
Հայր իմ որ առաքելացն զիս
եւ յորժամ վերացայն —
Հայր, առաքելոց (որ. Եր.
«առաքել») առ յեւ զի
յաշխերտաց իմցն, զի
բռնեցէ զքեզ ի տա-
լան իսկուս-ԴԷ: (Եր. օր.
«առաքել») Եւ որ ընդ
քեզ, իս Գրքստեղծ Եւս:

Եկին պատգամաւորն եւ
մտին յերուսաղէմ: . . .
Բայց եւ նմա պատգա-
մապատկառաց, զրեալ առ
նա արդէն այսպէս՝

«Գրեալ է զման իմ,
եթէ՜ երանի այնպիկ որք
ոչ տեսցն զիս եւ հաւա-
տացն յիս: Բայց այժմ
զգարեն նորա՜ որ առա-
քեցն զիս, պարտ է ինձ
կատարել: Այլ յիս յառ-
նելոյ իմց իս յեւ ելանե-
լոյ յերկիրն, առաքելոց
առ յեւ զիս յաշխեր-
տաց իմց, որ բռնեցէ
զառա յիս. նաեւ կհան-
տացէ յեւ եւ այնպիկ եւս
որ ընդ զքե ին: Եւ քա-
ղաք քս օրհնեալ լիցի. եւ
Թնամփ մի տիրեցէ նմա:»

Եւ զիստեղծ Եւս:

Ի իսնա (օր. Եր. «Կեանքն»)
յառնալուսն: Եւ քաղաք
քս օրհնեալ լիցի: Դ՜ իս-
նա: Դ՜ տիրեցէ նմա յա-
նա: Եւ (օր. Եր. «Եւ
Թնամփ մի տիրեցէ դմա
յառնալուսն»)

Եւ յառաջ զայս ամա-
նայն Անան՝ զոր առաջ եւս
գաղաք արդարի, որ եւ ըն-
Եփեսոս, առեալ նկարեալ
կայսր զպիտոքաւորեմեմ
զպատկեր Եփեսոսի եւս
մեծաւն եւս եւս:

Այս համեմատութեամբ կրնայք կրել ըստ
դիտողութիւնքն: Ի վերջոյ այս (Լարուբնայ) ասորի
բնագիրն է հիմն բովանդակ դրուցին կամ՝ ուղղակի,
կամ՝ անուղղակի եւսերեայ ձեռքք. միայն թէ ինքն
այս փոփոխութիւն կրած է արդի ձեւին մէջ, հնա-
գոյնը մնալով եւսերեայ թարգմանութիւնը: Արդի
Լարուբնայի անկէ ունեցած թարգմութիւնքն ինչ-
պէս նշանակեցինք, բաւական բաղմամբ ին. առ-
կայն եթէ լաւ միտ գրութի՜ մեծաւ մասամբ անճաշ
յառեւաւաններ, այսպէս «զի երկիր պարզի զքեզ»
եւս, որոնց մասին աւելորդ է երկարատեւել:

Ե.

Մեր ուսումնասիրութեան ցուցեցած ար-
դիւնքն ինքին յայտնի է: Արձանագրութիւնը
նոր բնագիր մը չէ եւ գրչութիւն չունի առանց
Եւսերեայ հաղայած թարգմանութեան, որմէ շատ
կտրն ալ պէտք է որ քանդակաւ ըլլայ: Ուստի
չէ Ա դարու գործ մը կրնայ ըլլալ եւ ոչ թղթե-
րու վաւերականութեան ինքզինքն մէջ կրն. ունե-
ցող վկայ մը. մանաւանդ թէ իւր Եւսայի յառե-
լուածով վկայ մըն է անվաւերութեան: Եւ արդէն
թղթեւն ինքնին կեղծաբան մը գործ են: Եւ եթէ
երբեք կարելի պիտի ըլլայ ստանց հայաբանու-
թիւնը ցուցնել, թողով՝ սերիւ կետերը՝ նախ
պէտք է գտնել բնագիրներ որ ստուգի: հնագոյն
ըլլան եւսերիսն, ապա բոլոր անվաւերացուցել
կետերէ: վերջապէս բնագիրներ՝ որոնք գտնել կա-
րելի ըլլան վերագրուելու Տեսան մերոյ: Այս հոգը
կը յանձնենք վաւերականութեան պաշտպանելու:
մեք յոյս չունինք ասորի կեղծկարծ զըյցներէն
եւ գրուածքներէն Բրիտանո Տեսան մերոյ հարա-
զատ թուղթ մը հանելու փորձ անգամ ընել:

Մինչեւ այստեղ խնդիրը զուտ բանասիրական
տեսակերտով քննեցինք, տեսակէտ մ'որ այնչափ

1 Այսպէս հայր՝ թէ մը ասորի Ասորիսնէ, որ
վերջին կ'ընէ «հաստեմն զքեզ եւ կ'առն է իսկ հանել զքեզ
իս իսկին յաշխեր զիս» (այ. Գ) Ծածկոյն զեւս հայր
կատարել բնագիր Եւսերեայ, գտն մասամբ, Թնամփ
«Կորուսածն», պէտք է համարք համարիլ «Լարուբն»,
բացատրութեան, զոր ունի եւս: որ պարզ կ'ընէ՝ «արանին
զքէն եւ կ'առն յարուբն զքեզ»:

2 Այսպէս նաեւ Ա. (վերջին), — զեղեցիկ՝ ըստ
Ա. եւս: Եւս. ըսնի վերջին «բնակել ի սոխալուսն-
Թնամփ, ի օրհնել»:

3 Ասոր անց՝ որ Լարուբնայի պատմութեան մասն է,
որ հիւստեմ են թղթեւն (հմտ. վարք Բարեայ) Գա-
րիի ձեռագիրը բնականաբար նոր իւրագիր մը վերն է՝
«Թնամփ պատմութեանց զոր առաքելք Բրիտանո առ
Բարեայ»:

4 Այսպէս նաեւ Ա. Եւս. առնէ ընդհանուր
լծարան ինչ պիտի որ . . . Եւս. վերջին ըստ հայերենի.
յանք աստ վերջ:

5 Ուղղութիւն է՝ «Եւ հաստեմն» — Ա. եւ Եւս. է
«Բարեայ» ասորեան առաջին: Փոխանակ
հայերենի կ'ընէ Ա. «Եւ առաքելոց եւս այս» — «Եւս-
պարեւ ի արիւնջ» չէր: համեմատ Եւսերեայ Լարու-
բնայի, որ կ'ընէ ամենայն «այլ՝ զման որոյ առաքելոց այս»
կատարել է արք. եւ վերամեմ (այ. Գ), որ միայն վեր-
ջին կ'ընէ «Եւս» պարզ պատմութեւն է արք. Եւս. «ար-
քել է ինչ փաստելու առա զամենայն» եւս: Ուստի հայն
ալ կարգաւ մ' ըստ ինքեան պատմութեւն է ամենայն
այստեմն-Եւս. իս վերամեմ եւս:

6 Առաջին անգամ «առ Հայր իմ», նախ Լարու-
բնայ ալ (Եւս. «Առ այն որ . . .») ինչ հա երկրորդ ան-
գամ՝ «Եւստեմ վերացայն առ նա: առաքելոց» եւս: «Այ-
րուսն», մեր ասորեանց անբարեմ փոխգրութիւն է
— «համեմատաւն» (Ա. «Կեանքն, վերամեմ»)

պարտաւ կը կրէ ճիշդ այս ինքզինքն մէջ, ինչպէս վերը յիշեցանք: Միայն զարմանալի որ ճիշդ այս պարտաւստած նոր բանասիրութիւնը հոս այն յառա-կացութիւնն էր հասցընէ, զոր գաբոր յառաջ վճռած են սուրբ Լաթը ալ, եւ այն՝ դատաւարաւորա-բանական տեսակիով: Ծանօթ է որ Գեղարքոսի արուած վճիռն անկարգ հրոտարարած է թղթիցիդ ալ, բացայայտ այսպէս՝ «Թաւրի Յեւոթի ու Աբ- իբը անկարգաւ: Թաւրի Աբիթորա ու Յեւոթի վճիռն իմալ», Անշուտ Գեղարքոսի վճռած թղթիցիդն որ իբր թէ 493ի Լաովոյի Բողոքոյ մը արձանա- գրութիւնն է, ինքնին ինքզինական է, գտնէ այդ- եւսայլ կարծիքներն եւ վճիռներն առիթ առած: Բայց գտնէ կը ցուցնէ թէ Ե գորտ վերջերը կամ աճենէն ուշ Ջ գորտ սկիզբն իմա զաղադրութիւնը Լաովոյի եկեղեցական գտնէ այս թղթիցոյ վայոյ շատ օգտու չունի, երբ՝ օրինակի համար Ներքը (որ Գեղարքոսի վճիռը վերահրական կ'ընդգուծուի), փախտոր ծամբոյ մը գտնէ ընելով թէ վճռովը միայն թղթիցոս Ներքըն չլլայով վճռուած է կամ Ս. Գրոց կանոնի մաս չլլայով, ու թէ անհա- տարանութիւնը: Վասն զի՝ ի՞նչ է սուտ զիս հարա- զատ էին, Տեանն մերոյ հարազատ պաշտամենք, անհար էր որ ընդհանուր եկեղեցւոյ անձանօթ մնար այս միւլ դատօր պատգովը քննադատի, եւ ասոր կարգ վճիռը երբեք այս կամ այն իմաստով: Ատտաւորաբանական տեսակէան աճենէն լաւ չը- լած են Ս. Եկերթեման (in Ezech. 44, 29) եւ Ս. Օգոստինոսն (contra Faustum. XXVIII, 4, de consensu Evangelistarum I, 7), բացարձակ վճռե- լով որ Քրիստոս Տէր մեր կրտսէր բան է ինչպե- րսէ, թէնէ՝ ինչպէս Առօրի թղթիցը, Գնատար- կեանք եւ Մարեքեցիք յօրինած են "գիրքն առ Պատրոս եւ Պաւլոս", Այսոր ալ կ'արժէ Ս. Օգո- ստինոսի խօսքը թէ՝ "Եթէ՝ սուտը դուած էին թղթիցը (litterae, գրուածքներ) որ նոյն իսկ Քրիս- տոսի ինքնին կը վերադրուին, Բնչպէս կրնար ըլլալ՝ ի՞նչ է սուտը: Իրենն էին, որ չկարողանային, չընդգուծուին, ամենամեծ ճախրութեան չխնայէին: Անոր եկեղեցւոյն մէջ, եւն էն: Թողունք սակայն այս կէտն ալ: քանի որ մեզի համար կարեւոր չէ զաղաղի այլեւայլ կարեւոր թիւններով: Որքն ձեռով բնագործներ կան առջեւնին եւ օրոշ ձեռով Արձա- նագործութիւնն էր, օրադք զննուելոյ արքանին էին բնագործութիւնն տեսակիովով: Այս էր զոր յու- սանք կատարեցինք ներկայ դարձեամբս:

Ի վերջոյ տակւոր չէ կրննիլ որ այս ամէնը անո մեզի Լայոցոյ չի վերաբերիր: Բայց եւ այնպէս բնական է որ հայ դրամատիկութեան մէջ ալ ընդար- ձակ չընձանակ մ'ունենանք զըլլաց, եւ այն՝ երկու ձեռովն ալ, յսանական եւ ասորական: Արդեն թղթիցիդ ընդգրկող նոյն կրկին ձեռներով

1 Decretum Gelasii VI, 57-8: „Epistola Jesu ad Abgarum apocrypha. Epistola Abgari ad Jesum apocrypha.“ Բնագիրը տես Մանսի, VIII, 152: Գեղեցիկոսի վճռույթ մասին Հմմտ. Ի վերի պլնգ՝ Hefele, Conciliengeschichte, II (1875), 618-623, ուր լիարժեք են բացատրված զարգերը:

3 Հմտ. նաեւ Lipsius, Abgarage, 6 էջ քերական:

Թարգմանաւած էր հայերէնի, յառնականք՝ Եւսե-
բայ Նիկեյ. Պատմութեան, առողորմանք՝ Լորտա-
նոյի թարգմանութեան: Կայ երրորդ՝ հայաշեղ
մ. մ'ալ, այն՝ զոր խորենացի կը ներկայացընէ եւ
որ բարերախաբար թղթէրառ գրուելու եւ խաւ-
րուելու պարտաւորեղ միայն կը շշտօնէ, իոյ բուն
քննիլով պահած եւ ճշդութեամբ՝ Եւսեբայի հայ
թարգմանութեան համար: Եթէ հայ գրադա-
նութիւնը լիովին պրպտուի, շատ աստիճ կրնան
հաշուել, այլ ասն զոյոյցներու, եւ յատկապէս
թղթէրառ մասին: Հայ պատմագիրը սովորաբար
խորենացի կը հեռեին, խառնելով իրենմ ուրիշ
աղբիւրներ ալ: Բայց թղթէրը՝ որ մեզի համար
հոս նշանակութիւն ունին, յամեն յառաջ չեն
բերուած բոլորայի, այլ միայն սակիկուած եւ յի-
շուած: Այսպէս Յովհ. Կաթնաղբիւն, Բովման
Աբդրահիմ, Աս. Ասողիկ եւ ուրիշներ: Ընդհակա-
ռակն իրականութեան կը գրէ թնադիրները Ժ. դարան
Ուխտանէ՝ հեռուելով խորենացի ընթերցուած-
նից, ուր սակայն քունք մը հեռալքերական շեղ-
մանք կան: Չնկե յիշեր ուրիշներ, վրան զի մեր
նպատակը չէ Աբդարու եւ յորակից զոյոյցներ
Հայոց մէջ քառարած գերին պատմութիւնը գրել,
որ ինչքին յատուկ ուսումնասիրութեան մ'արժանի
չիւիւն: Էւտանանք իբր միջնաբան յոյն երկու
գրածքը, որ Թարգմանութեան կերպարանքը կը
ներկայանան: Առնց մին եւ "Յազազա գրաւա-
նիւն աւեր եւ աստուածային իւրայն", զոր գտեալ որոյց
հաջն յարեալուց Ստանիլ էրն եւ Թարգմանեալքը

1. Թափ. Կ/Զ. ԳԼ. Զ (այ. Երևան. 1887, էջ 46
հ.հ.) — Թափ. Երթ. Ե. Գ. (այ. Պարս. 1887, էջ 46
հ.հ.) — Երթ. Ե. Կ (այ. Պարս. 1885, էջ 45 հ.հ.)
Գ/Զ. Ե. հ. ա. Կ/Զ. Կ/Զ.

Գ. Բախանեան, Ռ. Լա-Դիժ (այդ Վաղարշապատ 1871, թի 46-55)։ Փոքրիկ տարբերութիւններ չհամաձայնութեան թիւերէն՝ զոր գրիւն (Խոր. Խ Եւ.)՝ «Բախանեան տա. Փոքրիկն Եղգոր Լուրճի (պարիսի)» «Եղարճի», Լ եւ Զ, աղբիւր՝ «Եղարճայ») ինքան աւելորհէ, որ երեւեալ ցար յայտարարէր... ըստ լեւ ի իմ... բռնիկութեան զոր տակէն ի միջոյ հիւսնադար առանց... Լ եւ զգարտն սղբէ, Լ եւ զայդ սղբէ հանել ի խորքիւն, Լ եւ որ սմանալով շարաւորեալ եւ ընդ երկոր հիւսնադարութեան բռնիւն Դաւ եւ զմեանս... գար ինն Ոստանք՝ ինչու սղբիկն որ դարձան զայդ, Խ կամ լեւ որդի ինն զու Ոստանքն Խալպո գրիւն։ Արդ վասն այնորիկ գրիկն եւ առ տիւ... աղբառ լինեալ... եւ ինչին զմեանդարութեան... Զերպարտ Կրտսեմ Լ եւ զքեմ... յաղար իմ մարդիկ եւ գիշորիկ եւ իմ... երկրանոց, Լ ի Բախանեան ի գառնի (Հմմտ. Լաւր. բնաւ) - Յիսուս պապապառն... «Գառապանք ի լի լիւն», զոր գրեալ Թաճման Եւստրեւ Տրամանակ Փոքրիկն, Երանի ինն այնմ որ հաւատարմէ յիւ... Կար աշ ինն տեսեալ ինն, Լ ի որ տեսանան ինն՝ իմ Խաւապանքն յիւ, Լ եւ որդ առ տեսանան ինն՝ Կեղա Խաւապանք եւ իննորին իմ վասն պն իմ գրեցին... Լ եւ իբրեւ Խաւապանք զայս, ապա համ բարեպաշտ... եւ կեանս լինեալ եւ որոց ընդ լինեալ իմ Խորհրդանշեալ... Ոստան ժողովրդը լինեալ Խորհրդանքն առաւան եւ հաւ, շատ առիկ Եւստրեւ յայնորին համաձայն եւ վասն զի այնիւն երբ իւր առնեալ եղան Խորհրդանալս օրինակ, որուն տարբերութիւնք ինչուեալ լինէր՝ ցրտալ սղբիկն եւ։ - Փոքրիկն բնադար ին զիւ հանա Միխիլիս Ենիցի (այդ, Կեղար. 1870, թի 24-5) առնելով Խորհրդանքն, կամ որպէս «Գրեալ եղան Միսնիկ»

ի հայ գիրքի՝ շգիտանք ստուգիւ թարգմանութիւն
“աղբանդի գրոցը թէ ոչ Գոնե ամբողջ հայ գրէի
կարկասանք մըն է, եւ նպատակը որոշ այն է՝
“պատմաւն սուրբ Եղիշ Եղեղոսի, ուրիշ ուրիշ,
զոր յետոյ կրկին հաստատանք սուրբ Գրիգոր
Լուսաւորիչ եւն, եւ զոր՝ ուրիշ գրէի մը մ’աւելի
կ’որոշէ գրեւով”։ “Եղիշ իւղղի է վաճէի Յարմայ
երկինք Եղիշի, Գորշն այս իւն արդէն Սինայ
լեւան վայր կը գտնէ՝ Մովսէսի մարգարէի զոր-
եանման օծման իւղն, նոյնը՝ զոր Մարգարէնայի կը
գործած է, զոր Մարգէն Երգարաւ կը բերէ եւն եւն,
Մեղի համար հեռաբերքական է այն կերպն, որով
հոս Մարգարա եւ իւղն զըուցին մէջ խառնուած
է թղթեկը զարմանալի համառասուած ձեւ մը,
որ է յաւորդը”։

Եւ յորժամ հզարեղ համբան եւ զգանել-
իւն զոր կատարէր Յիսուս օրդին Մարիամն,
հասանք առ Արգար Թաղաւորն Լոյսը եւ
Արգարը, առաքելը առ նա զհաստարիմ
ծառայո իւր զՄարգարաւ մը զՄանիմ սուր-
հանապա աղանդեղ հրովարտակա առ Յիսուս
որ աւելի օրինակ զայն։

“Տէր Յիսուս օրդի Մարիամն, աշուտակ
եկեալ բան եղեւ կամ առաւ ին, զի կամ զու-
Աստուած եւ եւ կամ օրդի Աստուծոյ, շինար-
ապալեց հաստարիմ”։ Եւ լուեալ է մըր թէ զու-
րթեւոյց եւ յարարանիս խոյն եւ մահու։ Կայ
ինձ քաղաք մի քիչերէ ի վանդին բարեւը եւ
յոյժ պղաղաւ։ Եւ զի բնակեցաւ ի միայնի,
եւ բռնկեալ գիւղ։

Եւ Յիսուս պատմականի հա նոցա թէ ի
անապարհի եմ, եւ աւարկեալ նմա թուղթն
այսպէս գրեալ։

“Օրհնեալ լիշն դառ եւ իւրաք ու՜ Արգար,
Եւ ի՞նչ իւրաք ու՜ Եւ իւրաք ու՜ Եւ իւրաք ու՜
Եւ ոչ կարեմ՝ զուր քաղաք իւրաք ու՜
Ինչ յերկին առաքելեղ զի յաւարկեալ ինչ,
զի եկեալ բռնկեալ գիւղ”։

Ինչպէս կը տեսնուի, զարմանալի ձեւ մըն է
ամբողջը, բայց յարակատեւ Եղիշի օրհնութեան
բանաձեւը։ Նման բան մըն է երկրորդն ալ, այն է
նաեւեւը կամ զըուցեալն այն զարմանալի խառ-
նակոյտը, որ Եղիշիման Լուսաւորի անուն կը կրէ
նախադր, Եւ ուր Արգարաւ զըուցը քանի մ’ան-
գամ շարափուած է. Եւ միջին այլոց կայ յատուկ նա-
մա՝ որուն խորհրդին է՝ “Եղիշին Եղիշիման յա-
ղաքա Պարիսիսի Տեառն, այսինքն Դաւթարաւի
որ ի Տեառն առաւ Արգարաւ”։ Թղթեղը միայն
անկարելի է եւն հոս. առաջին մտքաւն չէ զանի
Ուսայի օրհնութիւնը, վերջին շատ նման ձեւով

1 Ձեռգր. մեր Մատ. Թ. 257, Թ. 470—490, տես
“Յուգի”, 650, որ պարունակէ թղթեղ բերած էնը։
2 “Սառն Եղիշիման թղթեղ Եղիշիման”, գրուած է
Թ. 898, Թ. 306 եւն, տես “Յուգի”, 851։

3 Թ. 257, Թ. 480—490

4 Մեր Մատ. Թ. 11, ընդարձակ տես “Յուգի”
102—7։

5 Սերժ. Գառ. 1 (Թ. 11, էջ 439) “Ի՞նչ Տէրն է նմին
երեկոյն եկի ի տան Գառնիկի Սարգսիման, եւ անդ
եւն պատմականի եկեղեցի Սարգսիման, եւն։

6 Գառ կամ Լուս. Եղ. Թ. 11, էջ 735—48.
“Յուգի” 108։

մը։ Եւ ինչ ամբողջ նաւը, ուր զարմանալի բաներ ալ
կը կարգաւք (— Արգար եղած է որդի Տիգրանայ,
Տիգրան կը շինէ զՈւսա եւն եւն.) յատկապէս
Դաստառակի զըուցին մասին է, անոր պատմու-
թիւնն, զարժան արանիւնք եւ նմանիւր, որոնք
թէ եւն կապ ունին մեր լեւնութեան առած խնդիրն
հետ, ապաւն հոս անտես կ’ընենք՝ ինչպէս ըրինք
ցայս վայր միւս յարակից զըուցեալն ալ։ Եւ որչափ
ընդարձակ է այս զըուցեալն զըուցը նաեւ Լայոյ-
քով, ի՞նչ է նկատի առնուիք նաեւ միայն Յայր-
մուսիքները։ Առնել մէջ ընդհանրապէս թղթեղ-
կը Արշաւն միայն. քիչ անգամ ընդգիրները լեւ-
կատար գրուած են։ Բայց հոս ալ երկու տեղ կը
գտնենք թղթեղեւ ընդգիրը, բաւական տարբեր
խմբագրուած, եւ այն՝ միւսնոյն օճով երկու շար-
քովն տարբեր գրուածքներու մէջ, որոնց մին Ար-
գարի պատմութիւն է կամ “Յիւստակ է թա-
ղաւորն Լայոյ եւ Եսարոյ Արգարաւ” եւն (Թ. 7,
Թ. 283ա եւն, “Յուգի”, 34), միւսը՝ Պատմու-
թիւն Դաւթարաւի, “Դաւթար նկարեւղ էր Անի-
տեղքը զորիւն նորա (Քրիստոսի), նմն թղթեղ-
ովն. (Թ. 219, Թ. 476բ եւն. “Յուգի”, 566—
7)։ Այս այս ընդգիրն՝ համեմատ այս երկուսն,
ուր Դաստառակի պատմութեան կարեւոր ընթեր-
ցուածնք տարբերութիւնք Եսարով կը նշանա-
կենք։ Երկուքն ալ պատմութեան մէջ հիւստած
են թղթեղն, որ եւն հեռեւեալը։

“Եւ քրեաց առ Յիսուս այսպէս (Եւ քրեաց
Եղիշին օրինակ զայն) Արգար օրդի Արշաւայ
իւնին աշխարհ— առ Յիսուս Թղթեղ եւ բարե-
բար, որ երեւեալ յայտարարէ Երուսաղեմե-
ցաց, աղիւն, Լուեալ մի՛ վառ եւն միւսն
նշանոցը զոր անտես, զի որդեւ տանի զի ննէ
կըրք բանաւ զուս, զըուցաւ օրդի ի մարդկանէ հա-
րանալ, զիպոք զըուցաւ քրեաց զըուցը եւ
սարման, նաեւ զըուցաւ յարապանեւ զուս.
(Ե Նշանոցը զոր անտես զուս, զի որդեւ տանի

1 Սեր. էջ 738 “Ձեկի քրեաց եւ մարհայ կոչեւով
եւն զՏէրն զալ առ եւն մեծալ պատմութիւն. . . Եւ Տէրն ըն-
կալեալ զնա առաւածային աղիւն, եւն եւն զնա
մայեալ զըուցը զըուցաւ քրեաց օրդի Արգար օրդի, եւ
օրդեւ զուս եւն օրդեւ իւր Եսարով, եւ տես՝ Մի Եղիշին
է թղթեղն, զուս զուս Եսարով, եւն Եսարով զուս
օրդ լաւ օրդ, զի եւն ընդ քեզ եմ, եւն։

2 Զմում. Արգարաւ պատմութիւնը, որ այլեւայլ
ձեւերով կը գտնուի, թղթեղն (Յուգի, 34) եւ
առաւել թղթեղն (պոյսի) Թ. 10, Թ. 234, Թ. 219,
Թ. 194, կամ “Յուգի”, 70, 561) օրդի պատմութիւն
Թ. 228, Թ. 121, “Յուգի”, 590—1, եւն. Դաստառակի
Պատ. բաց Թ. 219էն, ուր կան թղթեղն, կայ բաւական
յոյնաւ. տես “Յուգի”, 26, 568, 898, 898։ Ուրիշ զըուցը մէն
է Պատ. Նկար Պատմութեան եւ Արգար, տես “Յուգի”,
48, 747 (Թ. 313, Թ. 277բ) Արգար եւ Թաղաւորն նաեւ Աս-
տուածանքի Արգար “Պեղեւտան թարգմանութեան հետ
կապուած են երեւի, տես “Յուգի”, 428։ Թաղաւորն մը
տես անը՝ 944։ Բաղմութիւն են վերջուպէս այս կարգի
գրուածքներ, հիմն. Արգար, Թաղաւոր, Արշ. Արշ. Եւն
անտեսները. (“Յուգի”, 1051, 1053, 1089 եւն եւն.) Ուրիշ
եւն մեծալ հոս պատմութիւն պատմութիւն՝ անպատ առաջը կրեալ
հոս պատմութիւն զըուցեալն, որ Լայոյ քով ալ պատմութիւն
սիրելի եւ մարդկապան զարմած էն։

զհետեւ զբժշկեալ զու, զգեալ հարսեալ, զկշորս
բանաս, նաեւ զմեծայն յարուցանեալ զուս Բ
ինչ, եւնի) Եւ իմ անեալ զմաւս զմ յերկաւ
կամ Աստուած եւ զու ինչեալ յերկնից եւ գոր-
ծեալ զայդ եւ կամ որդի եւ Աստուծոյ եւ կա-
տարեա զայդ. (B Բ ինչ զմաւս անեալ եւ,
կամ Աստուած եւ զու զի զայդ անեալ, եւ
կամ որդի Աստուծոյ ինչեալ յերկնից որ զուս
բաւթիւնեաց կատարեալ. Բարաք մ. . .) Եւսեա
լուեալ եթէ Էրեայր եւս արանքին զքեւ. Բա-
րաք մի փոքրիկ եւ գեղեցիկ է իմ, եւ բաւական
է երկրցանցոս, ապա իմ գեղջ գալ եւ ինչեյ
ընդ մեզ. (B Բարաք մի փոքրիկ եւ գեղեցիկ է
իմ, եւ բաւական է մեզ երկրցանց. եւս եւ լուս
եմ թէ եւ Էրեայր եւս արաւունք են զքեւ.
արք ապա իմ գեղջ, զի եկեալ բժշկեանցեալ զիս),
... Եւ հրամայեաց Բաւթիւնի (B Բաւթիւնի)
զքեւ պատասխանի Արքարու այսպէս (B արեւ-
նակ զայս) Երանի պիմ որ ոչ իցէ անեալ
զիս (B ինչ "զիս") եւ հաստատուց յիս: Օր
զրեալ է վասն իմ այսպէս. Որք տեսնեն զիս
(B որք տեսնենն" ոչ) ոչ հաստատն յիս: Եւ
որք այն տեսնեն (B ոչ տեսնեն զիս) Եղբ
հաստատուց եւ կեցցեն: Փոքր ինչ ժամանակ
վասն մաստապարտութեան իրեկ առաքելոց տաւ
(B փոքր ինչ ժամանակ եմ տաւ.) եւ ապա վե-
րանեալ (B վերադարձ) առ Եղբ որ առաքելոց
զիս: Եւս յայնժամ (B եւս ապա) զմ յառաքելո-
ց ինչ առաքելոցն առ քեզ, կեանս ապա քեզ
եւ որդ ընդ քեզ են. (B ... առ քեզ, որ
կեալ բժշկեացէ զքեւ. եւ ապա կեանս քեզ
եւ որդ ընդ քեզ են"ն)

Բնագիրքս՝ ինչպէս կը տեսնուի, Եւսերեայ
հայ թարգմանութեան համեմատ են, բայց միայն
բոս եւկանին. վասն զի միջոցը բոլորովին այլա-
կերպ եղած է Դման ձեւեր եւ ընդհանրապէս առ-
կաին շատ աւելի ճիշտ առաջը կարելի է դնել
հայ մատենագրութեան մէջ: Բայց մեզ համար
բաւական է այսպէս ալ:

Է. Թ. Թ.

ԵՐԵՐԵՐԻ ԿՆԵՐԵՐԻ ԲՈՐԻՍԻՆ

ԵՐԵՐԵՐԻ ԿՆԵՐԵՐԻ ԲՈՐԻՍԻՆ
ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Նմոյշներ եւ բառագիրտութիւն:

(Հայկական-թիւն):

Է.

Լազ — 1. համր. 2. Լազ ազգը. "Բիւնի
Լազ" Կեորքը համր է:

Լազիբլո — 1. համր, թլուտալ, թոթով.
2. օտար լեզու խոսող, 3. բան չհասկցող. րթա-
միտ. "Լազիս" Կ.:

Լալ — համր, անխոս, բերանը բռնուած.
"Լալ Է" Բն. Է. Զ.:

Լալ — լաց լինել, արտասուել:

Լալիւն — կոնք, ձեռք լուսալու աման:

Լալիւտ — 1. անհարգաւոր (որդի ==
batar) 2. անաւակ. 3. զաւակ:

Լալ — լալ — կեր՝ կերակուր ջրախառն
անասուններու համար:

Լալ — լայն — լայնութիւն ունեցող,
լալիւր լայնութիւնը. Լալիւլ լայնաւալ:

Լալիւն — պղնձէ կամ հողէ պնակ:

Լալիւն — ճերմակ լալի որով ծեր կիններ
գլուխին կը կապեն:

Լար — 1. ճախարակին անիւը երկաթե
ճաղին հետ յարաբերութեան մէջ գնող չուանը:
2. չուան:

Լալալ — նոր եւ ազնիւ հաց՝ բարակ եւ
երկայն:

Լեզու էլալ — լեզու ելիւլ — 1. երեւ-
խային խօսիլ սկսիլը. 2. լուսեմնէ յետոյ յան-
կարծ խօսիլ սկսիլը. "Լե լալալ էլալ" Կ.:

Լեղլիւնալ — լեղիւնալ. — լեղի համ
օտանալ. "Լե լեղլիւն էլալ" Կ.:

Լիկիւնուց — լիկ-լիկուց. — բոլորո-
վին լեցուն, լիքն. Լի՝ զօրացուցիլ է:

Լիլ — լիլ, լիլ, լիլ:

Լիլիլիլ — 1. իրարու վրայ լիլիլ՝ ա-
րագ արագ. 2. զերար լիլիլ:

Լիլիլ — լիլիլ. Բ. Լիլիլ:

Լիլիլ կամ Լիլ կամ Լիլ — լիլ, լեց-
նել, վրան աւելցնել:

Լիլիլ — պտղոց չափազանց հասունա-
նալը. "Լե լիլիլ էլիլ" Կ.:

Լիլիլիլ — պտուղներու չափազանց հա-
սունցած վիճակ. "Լե լիլիլ էլիլ էլիլ" Կ.:

Լիլիլ — շփացած, երես առած, անամլթ,
աներես:

Լիլիլ կամ Լիլիլ — պտղանք ազ-
գող. նոզկալի:

Լիլ — գլանաձեւ խոշոր քար՝ որով տա-
նիքները կը լոյնն՝ հողը ամրացնելու համար.
Կ'անուանուի նաեւ լոյնք:

Լիլ — լոյալու բարհստը՝ գիտութիւն.
"Լե լիլիլ" Կ. Լե լիլիլ՝ լոյալ իմանալ:

Լիլիլ — 1. ջրի մէջ զանազան շարժում
ներով առաջ գնալ. 2. Եւ եւ նիւթին ջրի
երեսը բարձրանալը:

Լիլիլ — լոյալու տանիքներուն վրայ
տարուբերել. "Լե լիլիլ էլալ" Կ.:

Լիլիլիլ — աքծանաձեւ փայտեայ գոր-
ծիք, որով լոյալու շարժման մէջ կը դնեն ու
կը լոյնն:

Լուսիւնիլալ — լուսին, լուսնիկ: